

Vaikuttavuutta lastensuojeluun sosiaalityöntekijöiden vuorovaikutustaitoja vahvistamalla (Taitava)

VN/14893/2022

Sosiaalityöntekijän vuorovaikutustaidot ovat edellytys laadukkaalle ja vaikuttavalle asiakastyölle. Taitava-hankkeessa jäsennettiin lapsi- ja perhesosiaalityössä tarvittavia vuorovaikutustaitoja ja tuotettiin konkreettista käytännössä hyödynnettävää tietoa siitä, millä keinoilla näitä taitoja voidaan parhaiten edistää.

Taitava-hankkeessa kehitettiin yhteistyössä käytännön toimijoiden kanssa Suomen ensimmäinen lastensuojeluun ja perhesosiaalityöhön räätälöity, motivoivaan haastatteluun perustuva vuorovaikutustaitojen koulutus ja arvioitiin sen toteuttamiskelpoisuutta ja vaikuttavuutta monimenetelmäisesti. Koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota todellisen, pitkäaikaisen vuorovaikutustyylin muutoksen tukemiseen työarjessa. Tutkimushankkeessa myös testattiin aineistonkeruustrategioiden ja analyysimenetelmien soveltuvuutta jatkotutkimuksessa toteutettavaa varsinaista vaikuttavuustutkimusta varten.

Tutkimus toteutettiin vaiheittain etenevänä teorialähtöisenä kehittämis- ja arviointitutkimuksena, jonka eri osiot on huolellisesti suunniteltu tukemaan toisiaan tutkimuksen vaikuttavuuden varmistamiseksi. Tutkimuksessa yhdistettiin sosiaalityön käytäntötutkimuksen ja arviointitutkimuksen lähestymistavat, mikä tarjosi myös mahdollisuuden mallintaa uudenlaista akateemisen tutkimuksen ja käytännön kumppanuussuhdetta. Hankkeessa hyödynnettiin innovatiivisella tavalla implementointitutkimusta ja tarjottiin implementointivalmennusta johdolle ja esihenkilöille. Osana hanketta pilotoitiin myös tutkimuspainotteista uramalliohjelmaa yhteistyössä Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan kanssa.

Hanke vahvisti sosiaalityöntekijöiden vuorovaikutustaitoja ja tuotti kestävää, konkreettista hyötyä käytännön työhön, sosiaalityön ammattikäytäntöjen opetukseen ja täydennyskoulutukseen sekä tutkimukseen. Hankkeessa kehitettyyn vuorovaikutustaitojen koulutukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvasivat koulutusta innostavana, motivoivana ja perustavanlaatuisena oppimiskokemuksena, joka muutti lähestymistapaa omaan työhön sekä lisäsi myös työhyvinvointia. Asiakastapaamisnauhoitteiden analyysi toi näkyviin sekä vaihtelua että kehittämistarpeita sosiaalityöntekijöiden vuorovaikutustaidoissa. Tällä lyhyelläkin

koulutuksella saatiin aikaan pieni mutta positiivinen muutos osallistujien vuorovaikutustaidoissa. Erityisen ilahduttava tulos oli, että koulutuksella saavutettiin tilastollisesti merkitsevä muutos sosiaalityöntekijöiden taidossa osoittaa aktiivista empatiaa asiakastilanteissa.

Tiivistämme hankkeen käytäntörelevantin annin seuraaviin kuuteen suositukseen:

- 1) **Tutkimushanke osoitti, että ammatillista vuorovaikutusta sosiaalityössä voi opetella ja oppia ja siinä voi kehittyä työuran eri vaiheissa.** Vuorovaikutustaitoihin ei tule suhtautua sosiaalityössä vain synnynnäisenä ja persoonaan liittyvänä ominaisuutena, vaan ottaa jatkuva kehittyminen ammatillisessa vuorovaikutuksessa olennaiseksi osaksi jokaisen sosiaalityöntekijän ammatillisia tavoitteita.
- 2) **Ammatillisen vuorovaikutuksen kouluttamiseen tulee suhtautua aiempaa kunnianhimoisemmin ja vuorovaikutuksessa kehittymiseen pitää luoda mahdollisuuksia ja kehittymistä tukevia rakenteita.** Koulutuksen osallistujilta saamassamme palautteessa toistui ajatus, että tämänkaltaista suoraan omaa työtä hyödyttävää ja vuorovaikutukseen asiakastilanteissa hyvin konkreettisesti pureutuvaa koulutusta ei ole aiemmin ollut saatavilla.
- 3) Hankkeen tulokset vahvistivat, että **motivoiva haastattelu asiakaslähtöisenä, autonomiaa ja osallisuutta tukevana vuorovaikutustyylinä sopii hyvin yhteen lastensuojelun ja perhesosiaalityön perustehtävän kanssa** ja tukee vuorovaikutuksen onnistumista. Koulutus sai erinomaisen vastaanoton. Tulevina vuosina sitä kannattaa tutkia lisää ja levittää hyvänä käytäntönä niin laajemmin täydennyskoulutukseen kuin myös osaksi sosiaalityön perustutkintokoulutusta. Lisäksi jatkossa on suositeltavaa tarjota myös syventävää motivoivan haastattelun koulutusta taitojen jatkuvan kehittämisen tueksi.
- 4) **Ammatillisen vuorovaikutuksen opettamisessa kannattaa käyttää monipuolisia, pitkäkestoista muutosta tukevia menetelmiä ja hyödyntää vertaistukea.** Osallistujat kuvasivat vuorovaikutustaitojen oppimista kollektiivisena kokemuksena, jossa työparien, kollegojen, vertaisryhmien ja esihenkilöjen merkitys korostui. Koulutukseen sisällytettiin pienryhmämuotoisia menetelmäohjaustapaamisia, vertaistukitapaamisia sekä työkirjan tukema omaharjoitteluohjelma. Yhtenä keskeisenä ammatillisen vuorovaikutuksen oppimisen mahdollistaneena elementtinä osallistujat painottivat oman asiakastyön nauhoittamista sekä kuuntelemista ja yhteistä reflektointia menetelmäohjauksissa. Tämänkaltaisen työskentelytavan käyttäminen nykyistä useammin on suositeltavaa niin

sosiaalityön perustutkinto- ja täydennyskoulutuksessa kuin esimerkiksi työnohjauksen tukena.

- 5) Hankkeessa saatiin tärkeitä oppeja myös **interventiotutkimuksen toteuttamisesta käytäntötutkimuksellisesti eli tiiviissä yhteistyössä ja vuoropuhelussa käytännön toimijoiden kanssa**. Yhteinen suunnittelu ja riittävä vuoropuhelututkimusprosessin kaikissa vaiheissa mahdollisti onnistuneen ja kaikkien osapuolten kannalta mielekkään toteutuksen. Johdon ja esihenkilöiden sitouttamiseksi hankkeessa järjestettiin erityistä implementointivalmennusta, jonka avulla tuettiin koulutuksen käytännön toimeenpanoa. Valmennus myös tuotti tietoa ja välineitä sosiaalihuollon johtamisen ja päätöksenteon tueksi.
- 6) Hankkeessa pilotoitu **tutkimuspainotteinen uramalliohjelma toi tutkimusta ja käytäntöä lähemmäs toisiaan mielekkäällä tavalla**. Uramallipilotti tarjosi kahdelle sosiaalityöntekijälle mahdollisuuden tehdä tutkimusta osana yliopistoyhteisöä asiakastyön rinnalla ja vahvisti tutkimuksen käytäntörelevanssia. Tämänkaltaisten järjestelyjen soisi leviävän hyvänä käytäntönä muihinkin sosiaalityön käytäntörelevantteihin tutkimushankkeisiin.

Taitava-hanke toteutettiin sosiaali- ja terveysministeriön myöntämällä sosiaalityön VTR-rahoituksella ajalla 1.1.2023-31.12.2024.

Hankkeen vastuullinen johtaja: Maija Jäppinen, Helsingin yliopisto, maija.jappinen@helsinki.fi

Tutkimusryhmä:

Elina Aaltio, Laura Alasimonen, Nanne Isokuortti, Heidi Muurinen, Kaisa Pasanen, Kaisa Saurio, Eveliina Heino, Tuuli Lamponen (Helsingin yliopisto)

Nelli Hankonen (PI), Matti Heino, Katarina Kohonen, Minttu Palsola, Elina Renko (Tampereen yliopisto)

Johanna Moilanen (PI), Maija Mänttari-van der Kuip, Sirpa Tapola-Tuohikumpu (Jyväskylän yliopisto)

Donald Forrester (Cardiffin yliopisto)